

تاملی بر مفهوم‌سازی پیشرفت در الگوی اسلامی ایرانی

علیرضا توکلی^۱

چکیده

برای مفهوم‌سازی هر واژه دینی، راه درست، تشکیل درختواره مفهومی آن واژه مانند چرایی، چیستی، چگونگی، هدف، ابعاد و وسیله آن مفهوم و مراجعه به منابع دینی است. راه انحرافی هم ارجاع به معادل‌های انگلیسی آن واژه دینی است که باعث می‌شود مفهوم دینی بر اساس تفکرات غربی ارایه شود که خطا و نقض غرض است.

بر اساس درختواره مفهومی و با استفاده از گفتمان مقام معظم رهبری، مفهوم پیشرفت چنین تعریف شده است:

«پیشرفت یعنی حرکت مستمر و شکوفایی فکری، علمی، سبک زندگی و معنوی جامعه برای رسیدن به سعادت دنیا و آخرت، آرامش و آسایش، زندگی متعالی و در یک کلمه حیات طیبه از طریق رشد و مسئولیت‌پذیری انسان، خانواده و نهادهای اجتماعی، حل مسایل، مشکلات و موانع حرکت جمعی برای برپایی تمدن نوین اسلامی به وسیله ولایت امام و کتاب الهی»

پیشنهاد می‌شود این تعریف جایگزین تعریف مندرج در سند مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت شود.^۲

کلیدواژگان: مفهوم‌سازی، پیشرفت، رشد، توسعه، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

^۱ عضو مدعو اندیشکده سیاسی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و دانشجوی دکترای آینده پژوهی دانشگاه عالی دفاع

ملی، رایانامه نویسنده مسئول: ar.tavakoli@sndu.ac.ir

^۲ «پیشرفت، تحول در صورت مادی، مثالی و روحی همه موجودات به قرب الی الله است»

۱. طرح موضوع

برای مفهوم سازی هر واژه دینی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، راه درست تشکیل درختواره مفهومی آن و مراجعه به منابع دینی است. راه انحرافی هم ارجاع به معادل‌های انگلیسی آن واژه دینی است که باعث می‌شود از آن مفهوم، هر آنچه که انگلیسی زبان‌ها برای معادل آن، مراد کرده اند به آن واژه، بار معنایی شود و خانه ما در زمین دیگرانی ساخته شود که ارزش‌ها و چارچوب‌های دینی و فلسفی آنها با ما متفاوت است و در نتیجه مفهوم دینی بر اساس تفکرات غربی ارایه شود که خطاست. به عنوان مثال واژه رشد یک واژه قرآنی است که در سوره‌های مختلف قرآن کریم به کار برده شده است که به دو نمونه آن اشاره می‌شود:

- آیه ۲۵۶ سوره بقره: لا اکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی...^۳
- آیه ۲ سوره جن: یهدی الی الرشد فامنا به و لن نشکر برینا احدا^۴

ولی وقتی مترجمان این کلمه را معادل واژه انگلیسی^۵ قرار دادند، دیگر نمی‌توان مفهوم رشد در ترجمه‌ها را با مفهوم قرآنی آن، معادل دانست و به تعبیری تنها مشترک لفظی هستند و از همین جا مفهوم سازی واژه دینی دچار چالش می‌شود.

در مورد کلمه پیشرفت هم که واژه ای ایرانی است، راه درست مراجعه به مفهوم سازی امام و رهبری است و ارجاع به معادل‌های انگلیسی^۶ آن خطاست. این مقاله تلاش کرده تاملی در مفهوم سازی پیشرفت با استفاده از صحبت‌های مقام معظم رهبری انجام دهد.

۲. بحث اصلی مقاله

برای اینکه پیشرفت، مفهوم سازی شود، لازم است چرایی، چیستی، چگونگی، هدف، ابعاد و وسیله آن روشن شود. درختواره مفهومی پیشرفت در شکل ۱ نشان داده شده است

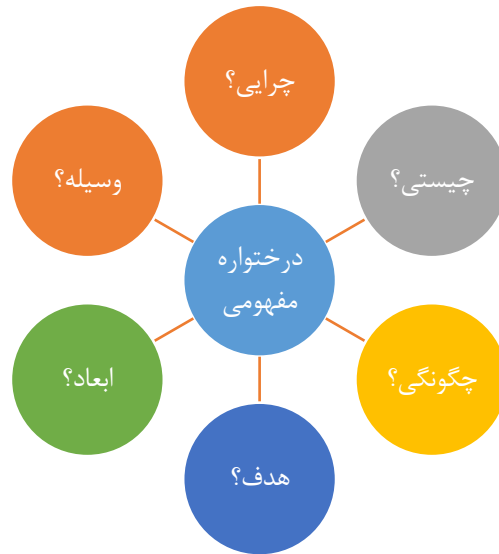
^۳ در [پذیرش] دین، هیچ اجباری نیست. راه رشد از گمراهی، روشن شده است.

^۴ که به سوی رشد هدایت می‌کند پس به آن ایمان آوردیم و هرگز احدی را شریک پروردگاران قرار نمی‌دهیم.

دهیم.

^۵ Progress

^۶ Progress, Development, modern, advance

شکل ۱: درختواره مفهومی

برای مفهوم سازی پیشرفت با استفاده از بیانات مقام معظم رهبری تعریف زیر برای پیشرفت توسط نگارنده پیشنهاد می شود:

«پیشرفت یعنی حرکت مستمر و شکوفایی فکری^۷، علمی، سبک زندگی و معنوی جامعه^۸ برای رسیدن به سعادت دنیا و آخرت^۹، آرامش و آسایش^{۱۰}، زندگی متعالی و در یک کلمه حیات طیبه^{۱۱} از طریق رشد و مسئولیت پذیری^{۱۲} انسان، خانواده و نهادهای اجتماعی، حل

^۷ ما تحول و پیشرفت در علم داریم، پیشرفت در فکر هم باید پیدا کنیم. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در ششمین همایش ملی نخبگان جوان ۱۳۹۱/۰۷/۱۲

^۸ باید در طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، بر چهار عرصه فکر، علم، معنویت و زندگی تکیه شود که در این میان موضوع «فکر» بنیانی تر از بقیه عرصه ها است. بیانات در دیدار با اعضای شورای عالی مرکز طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت ۱۳۹۱/۱۲/۱۴

^۹ اما در حرکت یک ملت، رسیدن به قله، یعنی رسیدن به سعادت دنیا و آخرت، رسیدن به آرامش، به آسایش، به همه‌ی خوشبختی‌هایی که یک ملت میتواند برای خودش ترسیم کند. با این ثروتی که کشور ما دارد - هم ثروت انسانی، هم ثروت طبیعی - به توفیق الهی ملت ایران از همه‌ی این گذرگاه‌های خطرناک و پیچهای دشوار و سربالائی‌های سخت عبور خواهد کرد و ان شاءالله به قله خواهد رسید. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در ششمین همایش ملی نخبگان جوان ۱۳۹۱/۰۷/۱۲

^{۱۰} حیات اسلامی، حیات طیبه است. حیات طیبه، یعنی زندگی که کام انسان را شیرین کند و انسان با آن زندگی، احساس آرامش و آسایش نماید. بیانات در دیدار مردم قم ۱۳۶۸/۱۰/۱۹

^{۱۱} زندگی و حیات طیبه‌ی اسلامی، یعنی سعادت دنیا و عقبی و رفاه مادی و تعالی معنوی. بیانات در مراسم بیعت ائمه‌ی جمعه ۱۳۶۸/۰۴/۱۲

هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ از الگوی پایره سوی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ نوزدهم و بیستم اردیبهشت ماه ۱۳۹۷

مسایل، مشکلات^{۱۳} و موانع^{۱۴} حرکت جمعی^{۱۵} برای برپایی تمدن نوین اسلامی^{۱۶} به وسیله ولایت امام و کتاب الهی^{۱۷}»

در جدول ۱ مشخص شده است که هر شش موردی که در مفهوم سازی واژه پیشرفت، ضرورت دارد در این تعریف بیان شده است:

^{۱۲} پیشرفت واقعی این است که جوانهای ما، نخبگان ما نسبت به آینده احساس مسئولیت کنند؛ برای خودشان دیدگاه تعریف کنند؛ برای کشور آینده ای را تصویر کنند. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در ششمین همایش ملی نخبگان جوان ۱۳۹۱/۰۷/۱۲

^{۱۳} ملت ما ملتی است که تاکنون با نیروی آگاهی خود حرکت کرده است. وقتی ایمان با آگاهی همراه شد، معجزه میکند. دشمنان ما هر جا توانستند، از ناآگاهیها استفاده کردند. ... امروز مسائل جهانی در هم تنیده است و مسائل ملتها به هم مرتبط است. سیاستهایی که در دنیا مشکلات ملتها را طرأحی میکنند، در پیشرفت اهداف و اغراض خود، این ملت و آن ملت را نمی شناسند. بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان ۱۳۸۱/۰۲/۱۱

^{۱۴} از پانزده سال پیش یا اندکی بیشتر مسئلهی نهضت علمی و نهضت نرم‌افزاری و حرکت عظیم علمی را مطرح کردم، و خب دانشمندان، جوانها، اساتید، دانشگاه‌ها، بسیاری از بخشهای دولتهای مختلفی که سر کار آمدند استقبال کردند؛ و پیش رفت، اما این حرکت یک حرکت روی جادهی آسفالته نیست، حرکت در اتوبان نیست. این حرکت، حرکتی است دارای مانع. این موانع را بایستی شناخت، این موانع را باید علاج کرد. بیانات در دیدار نخبگان علمی جوان ۱۳۹۵/۰۷/۲۸

^{۱۵} هرگونه حرکتی - چه حرکت به جلو، چه حرکت به عقب - مثل میدان رزم نظامی، باید به دنبال رسیدن به اهدافِ از پیش تعیین شده باشد. اهدافی وجود دارد؛ نظام اسلامی در هر مرحله‌ای یکی از این اهداف را دنبال میکند، برای پیشرفت، برای رسیدن به نقطه‌ی تعالی و اوج، برای ایجاد تمدن عظیم اسلامی؛ باید سعی کند به این هدف در این مرحله برسد. البته مرحله‌گذاری است، قطعه قطعه است. راهنمایان و هادیان و متفکران و مسئولان مربوط، این قطعات را معین میکنند، هدفگذاری میکنند، حرکت جمعی آغاز میشود. همه باید تلاش کنند که هر حرکتی در هر مرحله‌ای به اهداف خودش برسد. این آن نظام صحیح حرکت منطقی است. این را همه‌ی فعالان عرصه‌ی سیاست و مدیریت کلان کشور باید همواره به یاد داشته باشند؛ آحاد مردم، شما عزیزان بسیجی - فعالان عرصه‌ی بسیج - هم باید این را همواره به یاد داشته باشید. بیانات در دیدار پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور ۱۳۹۲/۰۸/۲۹

^{۱۶} آنچه نگاه به نخبگان را به عنوان یک فریضه، به عنوان یک واجب غیرقابل اجتناب بر همه‌ی مسئولان لازم میکند، یک هدف بزرگ است. یک هدف بزرگی در اینجا وجود دارد؛ با این هدف حتماً بایستی نگاه به نخبگان یک نگاه جدی، یک نگاه عملیاتی، یک نگاه دلسوزانه و پیگیر باشد. آن هدف چیست؟ آن هدف عبارت است از تبدیل کشور ایران به کشوری پیشرفته، قدرتمند، شریف - شریف در مقابل لئیم و پلید که بعضی از کشورها و بعضی از قدرتها هستند - صاحب حرف نو در مسائل بشری و در مسائل بین‌المللی (...). و برافرازنده‌ی پرچم تمدن نوین اسلامی. بیانات در دیدار نخبگان علمی جوان ۱۳۹۵/۰۷/۲۸

^{۱۷} حدیث معروف ثقلین: انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی

مفهوم سازی پیشرفت	
حرکت مستمر و شکوفایی	چیستی؟
فکری، علمی، سبک زندگی و معنوی جامعه	ابعاد؟
برای رسیدن به سعادت دنیا و آخرت، آرامش و آسایش، زندگی متعالی و در یک کلمه حیات طیبه	چرایی؟
از طریق رشد و مسئولیت پذیری انسان، خانواده و نهادهای اجتماعی، حل مسایل، مشکلات و موانع حرکت جمعی	چگونگی؟
برای برپایی تمدن نوین اسلامی	هدف؟
به وسیله ولایت امام و کتاب الهی	وسیله؟

جدول ۱: مفهوم سازی پیشرفت

۳. نتیجه گیری و ارایه پیشنهاد مشخص

تعریف پیشرفت در سند مبانی چنین تعریف شده است: پیشرفت، تحول در صورت مادی، مثالی و روحی همه موجودات به قرب الی الله است. با توجه به توضیحاتی که در این مقاله کوتاه بیان شد، پیشنهاد می شود تعریف زیر جایگزین شود:

«پیشرفت یعنی حرکت مستمر و شکوفایی فکری، علمی، سبک زندگی و معنوی جامعه برای رسیدن به سعادت دنیا و آخرت، آرامش و آسایش، زندگی متعالی و در یک کلمه حیات طیبه از طریق رشد و مسئولیت پذیری انسان، خانواده و نهادهای اجتماعی، حل مسایل و مشکلات و موانع حرکت جمعی برای برپایی تمدن نوین اسلامی به وسیله ولایت امام و کتاب الهی»

مراجع

۱. قرائتی، محسن، ترجمه و تفسیر قرآن کریم، انتشارات مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۹۵
۲. خامنه ای، سید علی، مجموعه بیانات رهبر معظم انقلاب، قابل دسترسی در نشانی <http://farsi.khamenei.ir>
۳. سیاهپوش، امیر، (۱۳۹۰). الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران انتشارات: آفتاب توسعه.